

Osmanlı Kudüs’ünde İletişimsel Altyapının Oluşumu: Kudüs Telgraf Hatları

Fatma EMEK

<https://orcid.org/0000-0002-3492-9753>

fatma-emek-@hotmail.com

Dr., Tarih, İzmir, Türkiye

Öz

19. yüzyılda icat edilen elektrikli telgraf, insanların uzak mesafeler ile haberleşmesini mümkün kılmıştır. Osmanlı Devleti, gelişen bu yeni haberleşme teknolojisini yakından takip etmiştir. Merkezî idare, ilk telgraf hattı döşeme çalışmalarına Kırım Harbî sırasında Rumeli topraklarında başlamıştır. Ardından telgraf hatları Anadolu sınırları içerisine doğru uzatılmıştır. Burada ana hatların tamamlanmasıyla aynı yüzyıl içerisinde siyasi idare Arap vilayetlerine de telgraf hatları döşenmesi için çalışmalar yürütmüştür. Telgraf hatlarının inşası, payitaht İstanbul’da siyasi idarenin aldığı kararların kısa süre içerisinde ülke geneline bildirilmesini kolaylaştırmıştır. Böylece uzak yerlerden alınan hızlı haber ve bilgi akışıyla merkez ile taşra arasındaki iletişimsel eksikliklerin önü alınmış ve buraların devlet yetkilileri tarafından kontrol edilmesi sağlanmıştır. Osmanlı Dönemi Kudüs’ünün coğrafi konumu, üç büyük din için önemli olması, ticaret hacmi gibi sebepler, merkezî idarenin buradan İstanbul’a bilgi ve haber akışını hızlandırmak için telgraf hattı döşemesini gerekli kılmıştır. 1863 yılında Filistin bölgesinin telgraf ağı projesi içerisine dahil edilmesine karar verilmiştir. 1864 yılında da Beyrut’tan Mısır sınırındaki El-Ariş’e doğru karadan telgraf hattı uzatılmıştır. Aynı yıl halktan toplanan nakdî yardımlar ve devletin sağladığı imkanlar sayesinde Gazze, Yafa, Kudüs, Nablus, Akka telgrafla tanışmış böylece İstanbul ve Avrupa ile olan haberleşmesi sağlanmıştır. Direklerin dikilip tellerin uzatılmasıyla da tüm Filistin bölgesi telgraf hatlarıyla birbirine bağlanmış ve birçok yerleşim yerinde telgraf merkezleri açılmıştır.

II. Abdülhamid Döneminde telgraf hattı Kudüs üzerinden Akabe’ye oradan da Mekke-Medine’ye kadar uzatılmış, kutsal toprakların İstanbul ve Avrupa ile olan iletişimsel altyapısı tamamlanmıştır. Filistin bölgesinin coğrafi konumu ve kutsal mekânlara sahip olması batılı ülkelerin ilgisini çekmiştir. Bölgeden bilgi akışını sağlamak isteyen İngiltere, sahibi olduğu Hindistan telgraf ağını Gazze-El-Ariş hattından Osmanlı telgraf şebekesine bağlamış ve stratejik mevkiilerle olan irtibatını sağlamıştır. Telgraf yazışmaları konusunda İngiltere’ye bağımlı olan Fransa ise kendi hatlarını oluşturmak için çalışmalar yürütmüştür. Bunun için Osmanlı Devleti ile anlaşarak Filistin bölgesi üzerinden döşenecek hat ile Akabe Körfezi’ni izleyerek su altından Afrika kıtasında bulunan Cibuti ve Madagaskar’a telgraf hattı döşemek istemiştir. Çalışmanın odak noktasını Osmanlı Dönemi Kudüs’ünde merkezî ve bağlantı telgraf hatlarının kurulması ile hatların bölgeye olan katkısı oluşturmaktadır. Elde edilecek bilgilerle Filistin bölgesinin askeri, siyasi ve ekonomik hayatına bir katkı sağlanması hedeflenmiştir. Bu doğrultu da Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı’nda yer alan Osmanlı arşiv belgeleri, dönemin basını incelenecektir. Ayrıca konu ile ilgili yazılan ikincil el kaynaklara bakılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Filistin, Kudüs, Telgraf, Osmanlı Devleti, İletişim.

The Formation of Communication Infrastructure in Ottoman Jerusalem: The Telegraph Lines

Fatma EMEK

<https://orcid.org/0000-0002-3492-9753>

fatma-emek@hotmail.com

Dr., History, İzmir, Türkiye

Abstract

Invented in the 19th century, the electric telegraph made it possible for people to communicate over long distances. The Ottoman Empire closely followed this new communication technology. The central administration started to lay the first telegraph lines in Rumeilia during the Crimean War. Subsequently, telegraph lines were extended into Anatolia. After the completion of the main lines here, in the same century, the political administration carried out efforts to lay telegraph lines in the Arab provinces. The construction of telegraph lines facilitated the communication of the decisions taken by the political administration in the capital Istanbul to the whole country in a short time. Thus, the communication gaps between the centre and the provinces were prevented by the rapid flow of news and information received from distant places and the control of these places by the state authorities was ensured. The geographical location of Jerusalem during the Ottoman period, its importance for the three major religions, and the volume of trade made it necessary for the central administration to lay a telegraph line to speed up the flow of information and news from here to Istanbul. In 1863, it was decided to include the Palestine region in the telegraph network project. In 1864, a land telegraph line was extended from Beirut to El-Arish on the Egyptian border. In the same year, Gaza, Jaffa, Jerusalem, Nablus and Acre were introduced to the telegraph thanks to the cash aid collected from the people and the facilities provided by the state, and thus communication with Istanbul and Europe was ensured. With the erection of poles and the extension of wires, the entire Palestinian region was connected by telegraph lines and telegraph centres were opened in many settlements. During the reign of Abdul Hamid II, the telegraph line was extended from Jerusalem to Aqaba and then to Mecca-Medina, and the communication infrastructure of the holy lands with Istanbul and Europe was completed. The geographical location of the Palestinian region and its holy sites attracted the attention of Western countries. In order to ensure the flow of information from the region, Britain connected the Indian telegraph network it owned to the Ottoman telegraph network via the Gaza-El-Arish line and ensured its contact with strategic positions. France, which was dependent on Britain for telegraph correspondence, worked to establish its own lines. For this purpose, by making an agreement with the Ottoman State, it wanted to lay an underwater telegraph line to Djibouti and Madagascar on the African continent, following the Gulf of Aqaba with the line to be laid through the Palestine region. The focus of the study is the establishment of central and connecting telegraph lines in Jerusalem during the Ottoman period, and the contribution of the lines to the region. It is aimed to contribute to the military, political, and economic life of the Palestine region with the information to be obtained. In this direction, Ottoman archival documents located in

the Presidency State Archives Directorate and the press of the period will be examined. In addition, secondary sources written on the subject will be consulted.

Keywords: Palestine, Jerusalem, Telegraph, Ottoman Empire, Communication.